

Bokrecension

New public management – om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll

Recenserad av Gustaf Kastberg

Författare till boken är Roland Almqvist. Boken är utgiven av Liber (2006) och omfattar 150 sidor.

Under de senaste två decennierna har en förändringsvåg svept över den offentliga sektorn som i forskarvärlden kommit att gå under benämningen New Public Management (NPM). Detta gäller både den svenska offentliga sektorn och internationellt även om olika länder kommit att anamma förändringarna i varierande stor utsträckning. NPM handlar inte om en konkret idé utan snarare om ett antal idéer med konkreta uttryck som har vissa gemensamma nämnare. De gemensamma nämnarna har beskrivits som att idéerna uttrycker en strävan att efterlikna näringslivets företag och marknadens funktionssätt. Exempel på mer konkreta uttryck för NPM är kundvalsmodeller, prestationsersättning, resultatenheter och kontraktsstyrning. NPM kan därför i det närmaste karaktäriseras som ett paraplybegrepp.

Fenomenet NPM har studerats inom olika discipliner såsom sociologi, företags ekonomi, pedagogik och statsvetenskap med olika teoretiska utgångspunkter. NPM utgör därför inte någon enhetlig teoretisk skolbildning. Det är i denna beskrivning av situationen som Roland Almqvist tar sin utgångspunkt i boken "New public management – om konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll".

Boken vänder sig, enligt författaren, till en vid läsekrets bestående av studenter, forskare och praktiker. Till stora delar är det en omarbetning av författarens sammanläggningsavhandling "Icons of New Public Management" till ett mer läsvänligt format. Frågan som ställs och problemet som adresseras i boken är vilka effekter

NPM har fört med sig. Eftersom de effekter som uppstår kan förväntas variera beroende på exempelvis kulturell kontext är det, enligt författarens resonemang, viktigt att på "micro-nivå" studera vilka effekter reformerna för med sig. För att operationalisera frågeställningen ytterligare fokuseras tre uttryck av NPM: konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll. Den empiri som presenteras är fallstudier genomförda i Stockholm Stad. Var för sig diskuteras vad litteraturen säger om de tre uttrycken och vad de empiriska fallstudierna visar. Den avslutande diskussionen som följer därpå är relativt kortfattad.

Boken är stringent skriven och lättillgänglig. I de inledande kapitlen redogörs för hur NPM-reformerna vuxit fram och spridit sig. Översikten ger en god bild av utvecklingen i stort. Vad som kanske saknas är en djupare reflexion över att begreppet NPM varit och är ideologiskt laddat även om allt fler politiska partier ställer sig bakom organisatoriska lösningar som bygger på valfrihet, prestationsmätning med mera.

De tre kapitel som behandlar konkurrensutsättning, kontrakt och kontroll är givande läsning både vad gäller den litteraturgenomgång som görs och de empiriska data som presenteras. En fundering som infinner sig är om det spelar någon roll att den empiri som presenteras börjar bli gammal. Huvuddelen är insamlad kring mitten av förra decenniet. Boken vänder sig som bekant till olika läsekretsar och vad som för dem med forskningsintresse kan te sig som lite mer problematiskt är att frågeställningen inte fullt ut motiveras. Att det finns kontextuella faktorer som påverkar de effekter som uppstår framstår som rimligt, men vad vi kan lära av ytterligare en fallstudie av Stockholms kommuns försök till organisatoriska förändringar förblir oklart. Är det nationskulturens inverkan, den politiska sammansättningen eller kanske de finansiella förutsättningarna som gör fallet intressant? Detta problem går sedan igen i den avslutande diskussionen där det inte heller tydligt framgår vad studien bidragit med för kunskap utöver den befintliga.

I slutsatskapitlet lyfts en rad övergripande observationer fram som visar att ungefär vad som helst kan hända när NPM-modeller testas i praktiken; ibland blir det bra, ibland dåligt och ytterligare någon annan gång blir det bättre än vad man trodde. Det redan spretiga NPM-begreppet framträder därför inte för läsaren i någon mer bestämd form. Tvärtom bäddar resonemanget för den bild som förmedlades i inledningen av boken att NPM är (och tydligen förblir) ett paraplybegrepp och att det inte heller går enkelt att peka på några entydiga effekter av reformarbetet.

För studenter och praktiker torde emellertid den nämnda problematiken vara av underordnad betydelse. Boken är lättillgänglig och både den inledande historiebegrivningen och de därpå fördjupande avsnitten i de tre uttrycken för NPM bör sannolikt utgöra givande läsning för både studenter och praktiker. Att sedan Almqvist (som tur är) inte lämnar några raka enkla svar på vilka effekter NPM för med sig, kan kanske göra en och annan praktiker som är ute efter handfasta tips lite besviken.